

Η Μη Συναινετική Πορνογραφία στην Ελληνική Έννομη Τάξη

Αγγελική Γιαννάκη

Δικηγόρος Αθηνών, MSc in Criminology
and Criminal Justice (University of Oxford)

Το φαινόμενο της λεγόμενης «εκδικητικής πορνογραφίας» φαίνεται να απασχολεί ολοένα και συχνότερα την κοινή γνώμη, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως επίσης και τις δικαστικές αρχές της Ελλάδας. Οι όροι «εκδικητική πορνογραφία», «μη συναινετική πορνογραφία» [1] και «σεξουαλική κακοποίηση μέσω εικόνας» [2] χρησιμοποιούνται συχνά αδιακρίτως για να περιγράψουν τη δημοσιοποίηση στο διαδίκτυο φωτογραφιών ή βίντεο με σεξουαλικό περιεχόμενο χωρίς τη συναίνεση του εικονιζόμενου προσώπου. Το ευαίσθητο αυτό οπτικό υλικό μπορεί να έχει δημιουργηθεί από την ίδια την παθούσα, από το άτομο που το διαδίδει ή ακόμα και από τρίτο πρόσωπο, και συνήθως ανταλλάσσεται αρχικά μεταξύ ερωτικών συντρόφων («sexting») ή στο πλαίσιο κάποιας άλλης σχέσης εμπιστοσύνης. Σε άλλες περιπτώσεις, οι εν λόγω εικόνες έχουν αποκτηθεί μέσω των λεγόμενων πρακτικών «upskirting» και «downblousing» (όπου ο δράστης «τραβάει» μια φωτογραφία κάτω από τη φούστα ή μέσα από τη μπλούζα του θύματος, αντίστοιχα), μέσω hacking ή εκβιασμού («sextortion»), ή μπορεί ακόμη να έχουν δημιουργηθεί

με ψηφιακή επεξεργασία («pornographic photoshopping» και «deepfake videos») ή να αποτελούν προϊόν μαγνητοσκόπησης σεξουαλικών επιθέσεων [3].

Επί υποθέσεως που εμπίπτει στον ορισμό της σεξουαλικής κακοποίησης μέσω εικόνας απεφάνθη πρόσφατα και το Ε΄ Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθμόν 505/2020 απόφασή του. Στην προκειμένη περίπτωση, η οποία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα όχι μόνο μη συναινετικής, αλλά συγκεκριμένα «εκδικητικής» πορνογραφίας, ο κατηγορούμενος, χρησιμοποιώντας την ψηφιακή κάμερα του κινητού του τηλεφώνου, μαγνητοσκόπησε ερωτικές του συννευρέσεις με την πολιτικώς ενάγουσα και τότε σύντροφό του, ενώ μετά τη λήξη της σχέσης τους (που έληξε με πρωτοβουλία της τελευταίας), προέβη στην ανάρτηση δύο βίντεο αντίστοιχου περιεχομένου στο διαδίκτυο, καθιστώντας το οπτικοακουστικό αυτό υλικό διαθέσιμο σε απροσδιόριστο αριθμό προσώπων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εγκαλούσα όχι μόνο δε συνήνεσε στη δημιουργία και στη διατήρηση των συγκεκριμένων βίντεο από τον κατηγορούμενο, αλλά αντιθέτως ρητώς απαίτησε από αυτόν τη διαγραφή τους.

Κατόπιν τούτων, σε βάρος του εγκαλουμένου ασκήθηκε ποινική δίωξη για τα αδικήματα, αφενός, της χωρίς δικαίωμα διατήρησης στην κατοχή του άνευ αδείας αρχείου δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων κατ' εξακολούθηση (ά. 38 παρ. 1 εδ. β' του Ν. 4624/2019) και, αφετέρου, της μετάδοσης-ανακοίνωσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων (ά. 38 παρ. 2 του Ν. 4624/2019). Το Τριμελές Εφετείο Πλημμελημάτων επέβαλε στον κατηγορούμενο συνολική ποινή φυλάκισης δεκαπέντε μηνών με τριετή αναστολή, ενώ ο Άρειος Πάγος, αφού επιβεβαίωσε ότι ο άνδρας πράγματι προέβη στη δημιουργία και την επεξεργασία αρχείου ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων χωρίς δικαίωμα και χωρίς τη συγκατάθεση της παθούσας, αναίρεσε την παραπάνω απόφαση μόνο κατά το μέρος που αφορούσε το αξιόποιο των πράξεων και την επιβληθείσα ποινή.

Η άσκηση ποινικής δίωξης για τα συγκεκριμένα αδικήματα στην υπό εξέταση περίπτωση είναι απολύτως συνεπής προς την κρατούσα στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών δικαιοδοσιών τάση όσον αφορά το φαινόμενο της μη συναινετικής πορνογραφίας. Συγκεκριμένα, αρκετές χώρες της Ευρώπης έχουν προσθέσει στο ποινικό τους οπλοστάσιο διατάξεις που περιγράφουν και τιμωρούν την «εκδικητική πορνογραφία» ως *sui generis* έγκλημα που προσβάλλει το έννομο αγαθό της ιδιωτικής ζωής ή -πιο συγκεκριμένα- αυτό των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενώ πολλές άλλες εξακολουθούν να υπάγουν τέτοιου είδους πράξεις σε ήδη υφιστάμενα αδικήματα που στρέφονται κατά των ανωτέρω εννόμων αγαθών [4]. Η Γερμανία, λόγου χάριν, ανήκει στις πρώτες, τιμωρώντας τη χωρίς άδεια δημιουργία ή μετάδοση φωτογραφιών ατόμου που βρίσκεται εντός οικίας ή δωματίου ιδιαιτέρως προστατευμένου από την κοινή θέα και την κατά αυτόν τον τρόπο παραβίαση της ερωτικής ιδιωτικότητάς του (Art. 201a StGB 2018). Αντίθετα,

η Ελλάδα, μην έχοντας ποινικοποιήσει τη μη συναινετική πορνογραφία ως τέτοια, εντάσσεται στη δεύτερη κατηγορία, με αποτέλεσμα η εισαγγελική της αρχή να διώκει τις εν λόγω συμπεριφορές βάσει των ποινικών διατάξεων του νόμου «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» (Ν. 4624/2019), οι οποίες -κατά την κρατούσα άποψη- προστατεύουν το έννομο αγαθό της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης [5].

Στον αντίποδα της «παραδοσιακής» αυτής προσέγγισης των υπαγόμενων στο ηπειρωτικό δίκαιο ευρωπαϊκών εννόμων τάξεων βρίσκονται οι δικαιοδοσίες του Κοινοδικαίου, οι οποίες στην πλειονότητά τους αντιμετωπίζουν τη μη συναινετική πορνογραφία ως έγκλημα στρεφόμενο κατά της σεξουαλικής ταυτότητας και ακεραιότητας του θύματος [6], δηλαδή της κατά τον ελληνικό Ποινικό Κώδικα γενετήσιας ελευθερίας. Ενδεικτικά, με τον Νόμο περί Ποινικής Δικαιοσύνης και Δικαστηρίων του 2015, στην έννομη τάξη της Αγγλίας και της Ουαλίας κατέστη αξιόποινη η δημοσίευση («αποκάλυψη») ιδιωτικών σεξουαλικών φωτογραφιών και ταινιών, η οποία έλαβε χώρα χωρίς τη συναίνεση του εικονιζόμενου προσώπου και με σκοπό την πρόκληση ψυχικού πόνου σε αυτό (Section 33 Criminal Justice and Courts Act 2015). Η ποινικοποίηση του «revenge porn» ως μορφής σεξουαλικής κακοποίησης στις χώρες του αγγλοσαξωνικού δικαίου έχει ως αποτέλεσμα τη βαρύτερη τιμώρηση τέτοιου είδους πράξεων, όπως επίσης και την εν γένει αντιμετώπισή τους από τους θεσμούς της ποινικής δικαιοσύνης κατά τρόπο εφάμιλλο των λοιπών σεξουαλικών εγκλημάτων [7].

Η διάσταση μεταξύ των δικαιοδοσιών του ηπειρωτικού δικαίου και αυτών του Κοινοδικαίου όσον αφορά το φερόμενο ως προσβαλλόμενο έννομο αγαθό των σεξουαλικά κακοποιητικών συμπεριφορών με τη χρήση εικόνων είναι απολύτως δικαιολογημένη. Από τη μία πλευρά, οι υπό εξέταση αξιόποινες πράξεις συνιστούν κατάφωρες παραβιάσεις της ιδιωτικής ζωής, και ειδικότερα του δικαιώματος της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, δηλαδή του δικαιώματος «να αποφασίζει κανείς ποιες περιστάσεις από την απόρρητη ιδιωτική ζωή του, πότε, υπό ποιες προϋποθέσεις και σε ποιους θα αποκαλυφθούν και θα γίνουν γνωστές» [8]. Οι παραβιάσεις, δε, αυτές καθίστανται ακόμη σοβαρότερες, όταν οι υπό κρίση φωτογραφίες αναρτώνται στο διαδίκτυο συνοδευόμενες από πληροφορίες που αφορούν το εικονιζόμενο πρόσωπο, καθιστώντας αυτό τουλάχιστον ταυτοποιήσιμο- μία συνήθης πρακτική διεθνώς γνωστή ως «doxxing» [9].

Από την άλλη, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται ο χαρακτήρας των εικόνων που δημοσιεύονται, και συγκεκριμένα το σεξουαλικό τους περιεχόμενο. Με άλλα λόγια, οι δράστες προβαίνουν στην ανάρτηση του ευαίσθητου προσωπικού υλικού ακριβώς επειδή είναι τέτοιο, αποσκοπώντας στον χλευασμό, την ταπείνωση και τη δυσφήμιση της παθούσας ενόψει της φύσης των δημοσιευόμενων φωτογραφιών ή βίντεο. Ως εκ τούτου, το αγαθό του οποίου τη βλάβη επιδιώκει ο δράστης και το οποίο εν τέλει προσβάλλεται είναι αυτό της γενετήσιας ελευθερίας, άλλως

της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης της παθούσας [10], στο βαθμό που αυτό «καλύπτει την επιλογή συντρόφου, την επιλογή της στιγμής, του τόπου και του τρόπου των ερωτικών πράξεων» [11], δεδομένου ότι οι προσωπικές αυτές στιγμές που προορίζονταν να παραμείνουν ιδιωτικές καθίστανται δημόσιες χωρίς τη συγκατάθεσή της.

Η άποψη που αφορά στον χαρακτήρα της μη συναινετικής πορνογραφίας ως σεξουαλικού εγκλήματος τυγχάνει ευρείας υποστήριξης στη διεθνή βιβλιογραφία, όπου προτείνονται όροι όπως «διαδικτυακός βιασμός» («cyber rape») [12] και -ο προαναφερθείς- «σεξουαλική κακοποίηση μέσω εικόνας» («image-based sexual abuse») για να περιγράψουν το υπό κρίση φαινόμενο. Η θέση ότι οι εν λόγω συμπεριφορές αποτελούν μέρος του ευρύτερου φάσματος των μορφών σεξουαλικής βίας εδράζεται κατά κύριο λόγο στα κοινά χαρακτηριστικά των πράξεων αυτών, ήτοι στη σεξουαλική φύση των εικόνων και της κακοποίησης, στον έμφυλο χαρακτήρα της διάπραξης του αδικήματος και της θυματοποίησης, στις επιπτώσεις στους παθόντες, αλλά και στην υποτίμηση του φαινομένου σε επίπεδο δημόσιου διαλόγου, νομοθεσίας και χάραξης πολιτικής [13]. Παράλληλα, στο πλαίσιο της ίδιας συζήτησης, τονίζεται ότι η σεξουαλική ελευθερία δεν είναι μόνο σωματική, αλλά εκτείνεται και στην ψυχολογική και πνευματική σφαίρα, με αποτέλεσμα η διαδικτυακή –και ι άρα μη σωματική– προσβολή της να μπορεί επίσης να συνιστά πράξη σεξουαλικής βίας [14].

Ελλείπει ποινικής διάταξης που αποτυπώνει με τρόπο συγκεκριμένο τις συμπεριφορές που συνιστούν το υπό εξέταση φαινόμενο, οι δικαστικές αρχές της Ελλάδας ευλόγως καταφεύγουν στην υπαγωγή των εν λόγω πράξεων σε αδικήματα στρεφόμενα κατά της ιδιωτικής ζωής και της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης. Παρά ταύτα, τα προεκτεθέντα επιχειρήματα υπέρ της φύσης των εν λόγω πράξεων ως εγκλημάτων που προσβάλλουν το έννομο αγαθό της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης θα μπορούσαν να αποτελέσουν και στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης το έναυσμα ενός ιδιαίτερος ενδιαφέροντος και εποικοδομητικού διαλόγου περί του βαθμού στον οποίο οι ήδη υφιστάμενες αξιόποινες πράξεις προσήκουν στον χαρακτήρα της μη συναινετικής πορνογραφίας, όπως επίσης και περί της επάρκειας αυτών όσον αφορά την πρόληψη και την εν γένει ποινική μεταχείριση αυτής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Citron, D.K. & Franks, M.A. (2014) Criminalizing Revenge Porn. *Wake Forest L.Rev.* 49: 345-391.
 [2] McGlynn, C. & Rackley, E. (2017) Image-based Sexual Abuse. *Oxford Journal of Legal Studies.* 37(3): 534-561.
 [3] McGlynn, C. & Downes, J. (2015) *We Need A New Law to Combat 'Upskirting' and 'Downblousing'*. Available at: <https://inherentlyhuman.wordpress.com/2015/04/15/we-need-a-new-law-to-combat-upskirting-and-downblousing/> (Last Accessed: 28.05.2021); Citron, D.K. (2019) Sexual Privacy. *Yale LJ.* 128. 1870-1960 (1921 επ.); McGlynn, C., Rackley, E. & Houghton, R. (2017) Beyond 'Revenge Porn': The Continuum of Image-Based Sexual Abuse, *Feminist Legal Studies.* 25: 25-46 (32-36).
 [4] Šepec, M. (2019) Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual

- Offence or as a Privacy Violation Offence. *International Journal of Cyber Criminology*. 13(2): 418-438 (419, 430).
- [5] Λαχανά Κ.-Χ. (2016) Η κατά το Ελληνικό Δίκαιο Ποινική Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων στο Πλαίσιο της Αστυνομικής Δικαστικής Συνεργασίας σε Ποινικές Υποθέσεις: Προκλήσεις και Προοπτικές. Διατριβή επί Διδακτορία. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης-Νομική Σχολή-Τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών. (72 επ.); Γανιάρης Ν., (2020) Δεδομένα Προσωπικού Χαρακτήρα. Σε: Παύλου Στ. Κ. και Σάμιος Θ. Π. Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι. (6η ενημέρωση). Π.Ν. Σάκκουλας. (12).
- [6] Šepec, M. (2019) Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual Offence or as a Privacy Violation Offence. *International Journal of Cyber Criminology*. 13(2): 418-438 (418).
- [7] Šepec, M. (2019) Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual Offence or as a Privacy Violation Offence. *International Journal of Cyber Criminology*. 13(2): 418-438 (418).
- [8] Σατλάνης Χρ. Ν. (2012) Σκέψεις προς Αποσαφήνιση του Επιτρεπτού ή Μη της Αξιοποίησης της Μαγνητοταινίας ή της Βιντεοταινίας ως Αποδεικτικού Μέσου (με αφορμή την απόφαση του ΑΠ υπ' αριθμόν 53/2020). ΠοινΔικ. 7/12: 626 επ.
- [9] Douglas, D.M. (2016) Doxing: A Conceptual Analysis. *Ethics and Information Technology*. 18(3): 199-210.
- [10] Παρασκευόπουλος Ν. και Φυτράκης Ε. (2020) Γενετήσια Πράξη Χωρίς Ηδονισμό (με αφορμή την ΜΟΕΑνΚρ 64/2019). ΠοινΧρ. 6/20: 401 επ.
- [11] Παρασκευόπουλος Ν. και Φυτράκης Ε. (2011). Αξιόποινες Σεξουαλικές Πράξεις. Εκδόσεις Σάκκουλας. (33).
- [12] Citron, D.K. & Franks, M.A. (2014) Criminalizing Revenge Porn. *Wake Forest L.Rev.* 49: 345-391 (346- υποσημ. 10).
- [13] McGlynn, C., Rackley, E. & Houghton, R. (2017) Beyond 'Revenge Porn': The Continuum of Image-Based Sexual Abuse, *Feminist Legal Studies*. 25: 25-46 (28-29); Bloom, S. (2016) No Vengeance for 'Revenge Porn' Victims: Unraveling Why This Latest Female-Centric, Intimate-Partner Offense is Still Legal, and Why We Should Criminalize It. *Fordham Urb.LJ.* vol. 42(1): 233-289 (278 επ.).
- [14] Šepec, M. (2019) Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual Offence or as a Privacy Violation Offence. *International Journal of Cyber Criminology*. 13(2): 418-438 (422-423); Citron, D.K. & Franks, M.A. (2014) Criminalizing Revenge Porn. *Wake Forest L.Rev.* 49: 345-391 (362).